

Vaasan yliopisto
UNIVERSITY OF VAASA

Ronja Hakala

**Nuorisovaltuusto lapsen osallistumisoikeuden
toteuttajana kunnan päätöksenteossa**

Johtamisen akateeminen yksikkö

Julkisoikeuden kandidaatti

Hallintotieteet

Vaasa 2026

VAASAN YLIOPISTO**Johtamisen akateeminen yksikkö**

Tekijä:	Ronja Hakala		
Tutkielman nimi:	Nuorisovaltuusto lapsen osallistumisoikeuden toteuttajana kunnan päätöksenteossa		
Tutkinto:	Hallintotieteiden kandidaatti		
Koulutusohjelma:	Hallintotieteet		
Opintosuunta:	Julkisoikeus		
Työn ohjaaja:	Tiina Petrelius		
Valmistumisvuosi:	2026	Sivumäärä:	31

TIIVISTELMÄ:

Lapsilla on oikeus osallistua itseään koskevaan päätöksentekoon, vaikka heiltä puuttuu kunnallisen demokratian keskeisin vaikutuskeino, äänioikeus. Nuorisovaltuusto on osallistumisoikeutta tukeva rakenne, jonka tehtävänä on antaa lapsille ja nuorille ääni kunnan päätöksenteossa. Mutta missä määrin sääntely tosiasiallisesti tukee tätä tavoitetta?

Tutkielmassa tarkastellaan sitä, miten nuorisovaltuustoa koskeva sääntely jäsentää lapsen osallistumisoikeuden toteutumista kunnallisessa päätöksenteossa, ja millainen vaikutus kunnan harjontavallalla on sen toteuttajana. Tutkielma sijoittuu kunnallisoikeuden sekä perus- ja ihmisoikeusjuridiikan alaan, ja sen metodina toimii lainoppi eli oikeusdogmatiikka.

Tutkielma osoittaa, että lapsen osallistumisoikeus on kunnallisessa päätöksenteossa rakenteellisesti tunnistettu ja normatiivisesti veloitettu, mutta sisällöltään avoin. Tämä asettaa kunnan aktiiviselle roolille erityistä painoarvoa. Päätöksentekoprosessien läpinäkyvyys ja saavutettavuus ovat edellytyksiä sille, että nuorisovaltuusto voi tosiasiallisesti käyttää sille kuuluvaa asemaa. Osallistumisoikeuden toteutuminen riippuu osittain myös nuorisovaltuuston omasta kyvystä tunnistaa itseään koskevia asioita ja osallistua päätöksenteon seurantaan.

Nuorisovaltuusto on tärkein väline lapsen osallistumisoikeuden toteuttamiseksi kunnallisessa päätöksenteossa, ja sen vakiintunut asema sääntelyssä tekee siitä korvaamattoman lapsen ja kunnan välisen yhteyden rakentajana.

Sisällys

1. Johdanto	4
2. Lapsen osallistumisoikeuden oikeudellinen sisältö ja velvoittavuus	7
2.1 YK:n lapsen oikeuksien sopimus	7
2.1.1 Lapsen oikeus tulla kuulluksi.....	8
2.1.2 Lapsen etu	11
2.2 Osallistumisoikeus perusoikeutena	12
2.3 Kunnallinen itsehallinto osallistumisoikeuden kehiksenä.....	14
3. Nuorisovaltuusto osallistumisoikeuden toteuttamismekanismiina.....	16
3.1 Osallistumisoikeuden konkretisoituminen lainsäädännössä	16
3.1.1 Kuntalaki osallisuuden toteuttajana.....	16
3.1.2 Nuorisolaki nuorten oikeuksien turvaajana	19
3.2 Nuorisovaltuuston oikeudellinen asema	20
3.3 Kunnallinen harkintavalta ja sen vaikutukset	23
4. Johtopäätökset	27
Lähteet.....	29

1. Johdanto

Osallistumisoikeus liittyy Suomen perustuslaissa (731/1999) turvattuun kansanvaltaan ja kansalaisten mahdollisuuteen vaikuttaa itseään koskeviin asioihin¹. Kunnilla on tässä keskeinen rooli, sillä suuri osa arkea koskevista päätöksistä tehdään kunnallisella tasolla². Lapset ja nuoret ovat kunnallisessa päätöksenteossa erityisessä asemassa, sillä kunnan tekemät ratkaisut vaikuttavat vahvasti ja pitkäkestoisesti heidän elämäänsä, oli kyse sitten koulutuksesta, vapaa-ajasta tai hyvinvointipalveluista³. Toisin kuin täysi-ikäiset kuntalaiset, eivät lapset pysty vaikuttamaan kunnalliseen päätöksentekoon äänestämällä; tämä asettaa heidät edustuksellisen demokratian näkökulmasta heikompaan asemaan. Samaan aikaan nuorten on kuitenkin todettu olevan kiinnostuneita päätöksenteosta, ja valmiita osallistumaan siihen aina silloin, kun siihen tarjoutuu mahdollisuus⁴.

Nuorisovaltuusto on lainsäätäjän luoma institutionaalinen ratkaisu nuorten osallistumismahdollisuuksien turvaamiseksi kuntatasolla⁵. Parhaimmillaan se mahdollistaa suoran, virallisen väylän päätöksenteon ytimeen. Onnistuessaan toiminta on muodoltaan jokaisen saavuttavaa ja muita osallistamisen muotoja täydentävää⁶. Nykyinen kuntalaki (410/2015) velvoittaa kuntaa asettamaan nuorisovaltuuston tai vastaavan nuorten vaikuttajaryhmän. Velvoite on kuitenkin melko tuore: vuoden 2015 kuntalakiuudistuksessa vapaaehtoisuudesta luovuttiin, vastauksena heikolle osallistamiselle, mutta myös kasvaneelle kiinnostukselle ja yhdenvertaisuuden parantamiselle⁷.

¹ Pajulammi, 2014, s. 329.

² Harjula & Prättälä, 2019, s. 256.

³ Hakalehto-Wainio & Nieminen, 2013, s. 25.

⁴ Gretscher & Kiilakoski, 2007, s. 4.

⁵ Kuntaliitto, 2022.

⁶ Muukkonen, 2021, s. 5.

⁷ HE 268/2014 vp.

Vaikka nuorten osallistumista on tutkittu runsaasti muilla tieteenaloilla, erityisesti yhteiskunta- ja kasvatustieteissä⁸, on nuorisovaltuuston oikeudellinen asema ja sen kytkeytyminen hallinto-oikeudellisiin periaatteisiin jäänyt huomattavasti vähemmälle huomiolle. Aiheesta ei ole muodostunut oikeuskäytäntöä, eikä oikeuskirjallisuudessa ole juurikaan systematisoitu nuorisovaltuuston asemaa kunnallisessa toimielinjärjestelmässä.

Osallistumisoikeus ei ole yksittäinen ja selkeästi rajattu oikeus, vaan pikemminkin joukko erilaisia osallistumisen ja vaikuttamisen muotoja⁹. Nuorisovaltuustoa koskeva lainsäädäntö ja muu sääntely on suhteellisen niukkaa. Kuntalain 26§:ssä säädetään velvollisuudesta perustaa nuorisovaltuusto ja turvata sille vaikuttamismahdollisuudet, mutta sen tarkempi asema ja vaikutusvalta jäävät pitkälti avoimiksi. Tästä syystä keskeiseksi kysymykseksi nousee, millaisen oikeudellisen rakenteen lainsäätäjä on luonut lasten osallistumisen turvaamiseksi.

Tutkimuskysymyksenäni on: miten nuorisovaltuustoa koskeva sääntely jäsentää lapsen osallistumisoikeuden toteutumista kunnallisessa päätöksenteossa?

Tutkielma sijoittuu julkisoikeuden alaan, erityisesti kunnallisoikeuteen sekä perus- ja ihmisoikeusjuridiikkaan.

Tutkimus on metodiltaan lainopillinen¹⁰. Tarkoituksena on tulkita ja systematisoida voimassa olevaa oikeutta nuorisovaltuustojen oikeudellisen aseman näkökulmasta. Lainopillista metodia hyödynnetään erityisesti oikeusnormien sisällön selvittämisessä sekä nuorisovaltuustoa koskevien säännösten ja niiden lainvalmisteluaineistojen tulkinna¹¹. Menetelmän avulla jäsennetään, millaisia velvoitteita voimassa oleva sääntely asettaa kunnille sekä kuinka laajaa harkintavaltaa se jättää toiminnan järjestämisessä.

⁸ Kts. esim. Alanko A, Osallisuusryhmä demokratiakasvatuksen tilana – Tapaustutkimus lasten ja nuorten osallisuusryhmien toiminnasta Oulussa (2013). & Kiili J, Lasten edustuksellisen osallistumisen jännitteet kunnallisessa lapsiparlamenttitoiminnassa (2016).

⁹ Pajulammi, 2014, s.141.

¹⁰ Hirvonen, 2011, s. 21.

¹¹ Hirvonen, 2011, s. 21.

Tutkimuksessa ei arvioida nuorisovaltuustojen käytännön toimivuutta, vaikuttavuutta tai kuntakohtaisia ratkaisuja. Tarkastelussa ei oteta huomioon mahdollisia vanhentuneita tietoja tai säädöksiä. Tutkimus ei myöskään esitä toimintaa kehittäviä parannusehdotuksia, tai ota kantaa siihen, tulisiko lainsäädäntöä muuttaa, vaan pyrkii etsimään oikeudellista tietoa siitä, millainen asema nuorisovaltuustolla on nykyisen lainsäädännön kautta, ja kuinka paljon se antaa harkintavaltaa kunnille.

Tässä tutkielmassa tarkastelun kohteena ovat erityisesti alaikäiset, eli alle 18-vuotiaat lapset. Tutkielmassa käytetty terminologia perustuu lainsäädäntöön. Kansainvälisissä sopimuksissa ja perustuslaissa käytetään vakiintuneesti käsitettä lapsi, kun taas kansallisessa erityislainsäädännössä ja kunnallisessa päätöksenteossa esiintyy myös käsite nuori, joka kattaa laajemman ikäryhmän. Esimerkiksi nuorisolain (1285/2016) 2§:n mukaan nuorilla tarkoitetaan alle 29-vuotiaita. Tutkielmassa termejä käytetään rinnakkain lainsäädännön mukaisesti, mutta tarkastelun rajaus kohdistuu tarpeen mukaan nimenomaan alle 18-vuotiaisiin.¹² Nuorisovaltuuston ikärajaa ei kuitenkaan ole laissa määritetty, jonka vuoksi nuorisovaltuustoa käsitellään paljon myös sellaisenaan, ottamatta huomioon sen sisältämiä ikärakenteita ja niiden vaikutuksia.

Jotta nuorisovaltuuston merkitystä lapsen osallistumisoikeuden näkökulmasta voidaan arvioida, on ensin tarkasteltava osallistumisoikeuden oikeudellista perustaa. Siksi tutkielmassa käsitellään osallistumisoikeutta ensin kansainvälisten ihmisoikeusvelvoitteiden ja kansallisen perusoikeusjärjestelmän näkökulmasta. Tämän jälkeen tarkastelu siirretään kohti nuorisovaltuuston oikeudellista asemaa. Aihetta tutkiessa huomio kohdistetaan erityisesti kuntalakiin ja nuorisolakiin, ja siihen, millaisia oikeudellisia puitteita säännökset asettavat nuorisovaltuuston toiminnalle ja periaatteille. Lopuksi tarkastellaan kunnallisen harkintavallan merkitystä ja sitä, miten sääntelyn avoimuus vaikuttaa nuorisovaltuuston aseman muodostumiseen.

¹² Nieminen, 2010, s. 26.

2. Lapsen osallistumisoikeuden oikeudellinen sisältö ja velvoittavuus

2.1 YK:n lapsen oikeuksien sopimus

Yhdistyneiden kansakuntien (myöhemmin YK) lapsen oikeuksien yleissopimus (myöhemmin lapsen oikeuksien sopimus) on kansainvälinen ihmisoikeussopimus, joka koskee kaikkia alle 18-vuotiaita lapsia.¹³ Sopimus hyväksyttiin YK:n yleiskokouksessa vuonna 1989. Suomi allekirjoitti sopimuksen vuonna 1990 ja ratifioi sen vuonna 1991, jolloin se saatettiin kansallisesti voimaan sopimussarjassa (SopS 59–60/1991)¹⁴. Tämän seurauksena sopimus on osa Suomen oikeusjärjestystä ja oikeudellisesti sitova valtiosopimus (SopS 60/1991).

Lapsen oikeuksien sopimus määrittelee lapsen aseman itsenäisenä oikeussubjektina ja asettaa valtioille velvoitteita turvata lasten perus- ja ihmisoikeuksien toteutumisen kaikessa julkisessa toiminnassa.¹⁵ Sopimuksen velvoitteet kohdistuvat valtioon kokonaisuutena, mutta niiden todellinen painoarvo osuu viranomaisiin ja kuntiin, joiden toiminnalla on suoria vaikutuksia lasten asemaan ja oikeuksiin.¹⁶ Sopimus täydentää yleisiä ihmisoikeussopimuksia määrittelemällä, miten universaalit oikeudet toteutetaan erityisesti lapsuudessa¹⁷. Sopimus on juridisesti merkittävä, sillä se tunnistaa lapsen haavoittuvuuden ja suojelun tarpeen vaikuttamatta tämän asemaan täysivaltaisena oikeudenhaltijana¹⁸. Sopimus vahvistaa, etteivät ihmisoikeudet ole sidoksissa ikään tai kehitystasoon. Tämä asettaa julkiselle vallalle korostetun velvoitteen sovittaa yhteen sekä lapsen suojelun että mahdollisuuden aktiiviseen toimijuuteen niin, että oikeudet toteutuvat kaikessa päätöksenteossa, niin valtion kuin kunnankin tasolla¹⁹.

¹³ Hakalehto, 2018, s. 36–37.

¹⁴ Toivonen, 2017, s. 42.

¹⁵ Hakalehto, 2018, s. 64–65.

¹⁶ Pajulammi, 2014, s. 141.

¹⁷ Hirvelä & Heikkilä, 2017, s. 5–6.

¹⁸ Hakalehto-Wainio & Nieminen, 2013, s. 26.

¹⁹ Toivonen, 2017, s. 42–43.

Lapsen oikeuksien sopimuksen keskeisiä yleisperiaatteita ovat syrjimättömyys (artikla 2), lapsen edun ensisijaisuus (artikla 3), oikeus elämään ja kehitykseen (artikla 6) sekä lapsen oikeus tulla kuulluksi (artikla 12).²⁰ Yleisperiaatteet ovat edellytyksiä sopimuksen tarkoituksen toteutumiselle ylipäätään, ja ilman niitä muut oikeudet jäisivät muodollisiksi²¹. Syrjintäkielto varmistaa, että oikeudet koskevat kaikkia lapsia, lapsen etu ohjaa punnintaa silloin, kun intressit ovat ristiriidassa. Osallistumisoikeus on joukossa siksi, että sopimus rakentuu käsitykselle lapsesta oikeussubjektina, ei pelkästään suojelun kohteena, jonka vuoksi lapsella tulee olla mahdollisuus vaikuttaa itseään koskeviin päätöksiin²². Näillä periaatteilla on merkitystä koko sopimuksen tulkinnassa ja systematisoinnissa. Ne ohjaavat myös kansallisen lainsäädännön ja viranomaistoiminnan arviointia²³. Yleisperiaatteiden oikeudellinen painoarvo nähdään muita suurempana. Tavoitteena on, että yleisperiaatteet huomioidaan kaikkia muita oikeuksia tulkittaessa ja täytäntöön pantaessa, eikä niillä vahvisteta vain jo olemassa olevaa oikeutta.²⁴

2.1.1 Lapsen oikeus tulla kuulluksi

Tutkielman kannalta kiinnostavin kohta lapsen oikeuksien sopimuksessa on artikla 12, joka käsittelee lapsen oikeutta tulla kuulluksi. Artikla ei takaa tiettyä aineellista lopputulosta, mutta se asettaa viranomaiselle menettelyllisen velvollisuuden kuulla lasta ja ottaa tämän näkemykset huomioon päätöksenteossa.²⁵ Artikla rajoittaa viranomaisen harkintavaltaa ja vaikuttaa siihen, millä edellytyksillä päätös voidaan katsoa oikeudellisesti hyväksyttäväksi.

²⁰ YK:n lapsen oikeuksien komitea, 2009, s. 5.

²¹ Hakalehto-Wainio & Nieminen, 2013, s. 35–36.

²² Pajulammi, 2014, s. 44.

²³ Toivonen, 2017, s. 41.

²⁴ YK:n lapsen oikeuksien komitea, 2009, s. 6.

²⁵ Pajulammi, 2014, s. 12.

YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen artiklaa 12 kuvaavaksi vakiintuneeksi käsitteeksi on muodostunut osallistuminen, vaikka se ei esiinny sopimuksen virallisessa tekstissä²⁶. Käsitevalinta on merkityksellinen, koska pelkkä kuuleminen viittaa yksisuuntaiseen menettelyyn, jossa lapsi on toiminnan kohde, kun taas osallistuminen korostaa lapsen aktiivista roolia ja edellyttää, että lapsen näkemykset tosiasiallisesti vaikuttavat päätöksentekoon. Osallistaminen ei tarkoita yksittäisiä vaikutusmahdollisuuksia, vaan pysyvää vuoropuhelua lasten ja aikuisten välillä kaikilla lasta koskevilla elämänalueilla²⁷.

YK:n lapsen oikeuksien sopimus toteaa artiklassa 12, että huomioiden lapsen iän ja kehitystason, on hänellä oikeus ilmaista mielipiteensä kaikissa sellaisissa asioissa, jotka koskettavat häntä. Tämän turvaamiseksi lapsella on oikeus tulla kuulluksi joko suoraan, edustajan tai toimielimen, kuten nuorisovaltuuston välityksellä kansallisen lainsäädännön mukaisesti²⁸.

YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen artiklaa 12 ja sen sisältöä on käsitelty tarkemmin YK:n lapsen oikeuksien komitean yleiskommentissa numero 12 (myöhemmin yleiskommentti 12). Lapsen oikeuksien komitea on YK:n asiantuntijaelin, jonka tehtävä on valvoa lapsen oikeuksien sopimuksen 43 artiklan mukaisesti, että lapsen oikeuksien yleissopimus toteutuu käytännössä²⁹. Koska komitea on sopimuksen virallinen tulkitsija, on sille vakiintunut asema myös sopimuksen selittäjänä eri tilanteissa. Yleiskommentit ovat tulkintaa helpottavia ohjeita, jotka eivät suoraan sido valtiota³⁰. Yleiskommentti 12 käsittelee artiklaa monesta eri näkökulmasta, ja vaikka se soveltuu moneen valmiiksi rajattuun aihealueeseen, sopii se yleisluontoisuutensa puolesta kaikkeen lapsia koskevaan päätöksentekoon³¹.

YK:n lapsen oikeuksien sopimus toteaa, että ” Sopimusvaltioiden on taattava oikeus tulla kuulluksi jokaiselle lapselle, joka kykenee muodostamaan omat näkemyksensä”³².

²⁶ YK:n lapsen oikeuksien komitea, 2009, s. 3.

²⁷ YK:n lapsen oikeuksien komitea, 2009, s. 7.

²⁸ Hakalehto-Wainio & Nieminen, 2013, s. 166–167.

²⁹ Hakalehto-Wainio & Nieminen, 2013, s. 45.

³⁰ Toivonen, 2017, s. 45.

³¹ Hakalehto-Wainio & Nieminen, 2013, s. 39.

³² YK:n lapsen oikeuksien komitea, 2009, s. 5.

Tätä muotoilua ei kuitenkaan tule tulkita rajoittavana tekijänä, vaan pikemminkin sopimusvaltioiden velvollisuutena arvioida lapsen valmiuksia muodostaa mahdollisimman itsenäisesti oma mielipide. Sopimusvaltioiden tulee olettaa, että lapsi on kykenevä ilmaisemaan näkemyksiään ja mielipiteitään ilman, että lapsen tarvitsee ensin osoittaa kykenevänsä siihen³³. Valmiudet oman mielipiteen ilmaisemiseen voivat vaihdella kuulemistavan ja ajan mukaan, ja se on huomioitava kuulemistajärjestäessä.

Sopimusvaltion tulee rohkaista lasta muodostamaan vapaasti mielipiteensä ja luoda sellainen ympäristö, jossa on turvallista ja mielekäästä käyttää oikeuttaan tulla kuulluksi³⁴. Jotta lapsen oikeus ilmaista näkemyksiään voi toteutua, tulee lapsen kuulemisesta vastaavien henkilöiden kertoa hänelle keskeisistä asioista, vaihtoehtoista, mahdollisista päätöksistä ja niiden seurauksista. Lapselle on myös selvitettävä, millaisissa olosuhteissa häntä pyydetään ilmaisemaan näkemyksiään. Tämä tiedonsaantioikeus on hyvin merkittävä, sillä se on perusedellytys sille, että lapsi pystyy muodostamaan perustellun näkemyksen.³⁵ Pelkkä kuuleminen ei kuitenkaan riitä, vaan lapsen ajatukset ja ehdotukset on otettava huomioon myös osana päätöksentekoa. Poliitiikan suunnittelu, laatiminen ja arviointi paranevat, kun mukaan otetaan lasten näkökulmia ja kokemuksia³⁶.

On huomioitava, että vaikka lapsen oikeuksien sopimuksen mukaisesti osallistumismahdollisuuksia on järjestettävä, ei niiden käyttäminen ole lapselle velvoite³⁷. Lapsi saa itse ottaa kantaa myös siihen, mitä väylää pitkin hän näkökantansa esittää. Lapsella on myös oikeus vaikuttaa siihen, millä tavoin hän esittää näkemyksensä. Sopimusvaltioiden tulee huolehtia siitä, että lapsi voi ilmaista näkemyksensä niin, että hänen henkilökohtainen ja sosiaalinen tilanteensa on otettu huomioon. Ympäristön tulee olla sellainen, että lapsi kokee olonsa turvalliseksi ja kunnioitetuksi ja voi vapaasti tuoda esiin omat näkemyksensä, niiden sisällöstä huolimatta.³⁸

³³ Lahtinen, 2026, s. 16.

³⁴ Toivonen, 2017, s. 41.

³⁵ YK:n lapsen oikeuksien komitea, 2009, s. 9.

³⁶ Valtioneuvoston kanslia, 2014, s. 23.

³⁷ YK:n lapsen oikeuksien komitea, 2009, s. 4.

³⁸ Pajulammi, 2014, s. 14.

2.1.2 Lapsen etu

Lapsen oikeuksien sopimuksen artikla 12 ja Suomen perustuslain pykälä 6 muodostavat yhdessä sen normatiivisen pohjan, jolle nuorten osallistumisoikeus pääasiassa rakentuu. Tämä perusta jää kuitenkin vajaaksi, ellei sitä tarkastella yhdessä lapsen oikeuksien sopimuksen artiklan 3 kanssa, joka säättää lapsen edun ensisijaisuudesta³⁹.

Lapsen oikeuksien sopimuksen 3 artiklan 1 kohdan mukaan kaikissa julkisten tai yksityisen toimijoiden, kuten sosiaalihuollon, tuomioistuinten, hallintoviranomaisten ja lainsäädäntöelimien toimissa, jotka koskevat lapsia, on ensisijaisesti otettava huomioon lapsen etu⁴⁰. Säännöksen sanamuoto on velvoittava ja sen soveltamisala on laaja. YK:n lapsen oikeuksien komitea on yleiskommentissaan numero 14 täsmentänyt, että lapsen etu on kolmitasoinen käsite. Se on sekä aineellinen oikeus, tulkintaperiaate että menettelysääntö. Lapsella on oikeus siihen, että hänen etunsa arvioidaan ja otetaan ensisijaisesti huomioon, asiayhteydestä riippumatta. Kun oikeussäännös on tulkinnanvarainen, on vaalittava se tulkinta, joka parhaiten palvelee lapsen etua. Lapsen etua koskeva arviointi on tehtävä järjestelmällisesti ja sen on oltava dokumentoitua⁴¹.

Suomalaisessa oikeuskäytännössä ja -kirjallisuudessa lapsen etua on perinteisesti käsitelty yksilötason harkintaperusteena, jota sovelletaan yksittäistä lasta koskevissa tuomioistuin- tai viranomaisratkaisuisa⁴². Tämä on luonteva konteksti lastensuojelulle tai huoltoriidoille, mutta se kaventaa tarpeettomasti periaatteen soveltamisalaa⁴³. Lapsen oikeuksien sopimuksen artiklan 3 sanamuoto on laajempi: se kattaa paitsi yksittäistapaukset, mutta myös yleisemmät hallinnolliset ja lainsäädännölliset toimet, eli myös kokon kunnan lapsia koskevan päätöksenteon.

³⁹ Hakalehto-Wainio & Nieminen, 2013, s. 31.

⁴⁰ Toivonen, 2017, s. 79.

⁴¹ YK:n lapsen oikeuksien komitean yleikommentti 14, 2009, s. 5.

⁴² Hakalehto-Wainio & Nieminen, 2013, s. 34.

⁴³ Toivonen, 2017, s. 83.

YK:n lapsen oikeuksien komitean yleiskommenteissa 12 ja 14 korostuu erityisesti 3 ja 12 artiklan välinen yhteys. Komitea on todennut, ettei lapsen etua voida arvioida asianmukaisesti ilman lapsen kuulemista. Viranomainen, joka jättää lapsen näkemyksen selvittämättä, ei loukkaa ainoastaan artiklaa 12, vaan toimii samalla artiklan 3 vastaisesti, koska lapsen edun arviointi on jäänyt rakenteellisesti puutteelliseksi. On kuitenkin huomiotava, että vaikka lapsen kuuleminen ja edun ensisijaisuus liittyvät vahvasti toisiinsa, ei lapsen mielipide tarkoita aina samaa, kuin lapsen etu. Viranomaisella tai muulla päätöstä tekevällä on siis harkintavaltaa sen arvioimisessa, millainen suhde lausunnolla on lapsen edun ensisijaisuuden suhteen.⁴⁴ Vastuu oikean päätöksen tekemisestä ja sen vaikutuksista on aina aikuisella. Lapsen näkemyksen kuuleminen on siitä huolimatta erittäin tärkeä osa lapsen edun arviointia, vaikka lopullinen ratkaisu ei aina määräydy yksinomaan lapsen esittämän kannan mukaisesti. Siksi myös kuntatasolla lausuntojen hyödyntäminen päätöksenteossa ja oikean ratkaisun valinnassa on kaikkien edun mukaista, erityisesti lasten.

2.2 Osallistumisoikeus perusoikeutena

Lapsen oikeuksien sopimuksen 12 artiklan mukainen osallistumisoikeus kytkeytyy kansallisessa oikeusjärjestyksessä perusoikeuksiin, joiden kautta se saa oikeudellisesti velvoittavan sisältönsä.⁴⁵ Vaikka kansainvälinen oikeus antaa kansallista harkintavaltaa toteuttamalla, että lapsen osallistamiseen liittyvissä asioissa on toimittava kansallisen lainsäädännön menettelytapojen mukaisesti, ei kansallinen lainsäädäntö saa rajoittaa tai estää tämän perusoikeuden toteutumista⁴⁶.

Suomen perustuslain (731/1999) (myöhemmin perustuslaki) 14§ turvaa jokaiselle 18 vuotta täyttäneelle oikeuden äänestää ja asettua ehdolle yleisissä vaaleissa, mikä takaa

⁴⁴ YK:n lapsen oikeuksien komitean yleiskommentti 14, 2009, s. 2.

⁴⁵ Pajulammi, 2014, s. 2.

⁴⁶ Valtioneuvoston kanslia, 2014, s. 11.

täysi-ikäiselle nuorelle mahdollisuuden päästä suoraan edustuksellisen demokratian rakkenteisiin, kuten kunnanvaltuustoon ja lautakuntiin⁴⁷. Alle 18-vuotiaat jäävät kuitenkin tämän säännöksen soveltamisalan ulkopuolelle, mikä tekee lapsen osallistumisoikeuden perustuslaillisen perustan tarkastelusta välttämätöntä.

Perusoikeus on perustuslakiin kirjattu yksilön oikeus, joka sitoo julkista valtaa⁴⁸. Perustuslaki on kaiken muun lainsäädännön pohja: kyse ei ole pelkästä etuudesta, vaan oikeudellisesta velvoitteesta, jota viranomaisten on kunnioitettava ja edistettävä⁴⁹. Perusoikeuksien tehtävänä on turvata ihmisarvo, vapaus ja yhdenvertaisuus⁵⁰. Ne sekä rajoittavat valtion toimintaa, että velvoittavat sitä aktiivisiin toimiin. Niillä on erityinen asema oikeusjärjestyksessä: perusoikeuksia ei voida syrjäyttää tavallisella lailla, ja kaikkea lainsäädäntöä sekä viranomaistoimintaa on tulkittava perusoikeusmyönteisesti⁵¹. Perusoikeusmyönteisen tulkinnan velvoite tarkoittaa käytännössä sitä, että julkisen vallan on aktiivisesti pyrittävä luomaan edellytykset perusoikeuksien toteutumiseksi, ei ainoastaan sille, että niiden loukkaamiselta välttyään⁵².

Lapset ovat aikuisten kanssa yhdenvertaisia oikeuksien haltijoita⁵³. Perus- ja ihmisoikeudet kuuluvat yhtäläisesti molemmille, ja lasten poikkeava kohtelu edellyttää painavia perusteluja⁵⁴. Perustuslain yhdenvertaisuutta koskeva pykälä 6 toteaa, että myös lapsia on kohdeltava tasa-arvoisina yksilöinä. Sen myötä myös heidän tulee saada vaikuttaa kehitystään vastaavalla tasolla heitä koskeviin asioihin. Perustuslaki myötäilee osallistumisoikeuden suhteen pitkälti YK:n lapsen oikeuksien sopimusta, koska niillä on välitön yhteys toisiinsa.

Perustuslaissa määritelty sananvapaus (perustuslaki 12§) ja yhdenvertaisuus (perustuslaki 6§) ovat tärkeitä osallistumisoikeuden suhteen, koska osallistumisoikeutta, kuten myös muita perusoikeuksia, on toteutettava ketään syrjimättä, vapain sekä turvallis

⁴⁷ Saraviita, 2011, s. 220.

⁴⁸ Oikeusministeriö.

⁴⁹ Nieminen, 2010, s. 26.

⁵⁰ Oikeusministeriö.

⁵¹ Toivonen, 2017, s. 41.

⁵² Husa & Pohjolainen, 2014, s. 59.

⁵³ Pajulammi, 2014, s. 3.

⁵⁴ Hakalehto-Wainio & Nieminen, 2013, s. 25.

perustein⁵⁵. Sananvapaus turvaa lapsen oikeuden ilmaista näkemyksensä ilman, että siitä tulee seuraamuksia. Osallistuminen, jossa vain tietynlaiset mielipiteet ovat sallittuja, ei täytä perusoikeudellista vaatimusta. Myös kriittiset ja eriävät mielipiteet on otettava huomioon⁵⁶.

2.3 Kunnallinen itsehallinto osallistumisoikeuden kehyksenä

Kunnallinen itsehallinto on turvattu Suomen perustuslaissa (perustuslaki 121§). Pykälän mukaan Suomi jakautuu kuntiin, joiden hallinnon tulee perustua asukkaiden itsehallintoon. Itsehallinnolla tarkoitetaan paikallisyhteisön oikeutta päättää omista asioistaan ilman valtion yksityiskohtaista ohjausta⁵⁷.

Kunnallinen itsehallinto mielletään helposti ennen kaikkea vaalidemokratiaksi, jossa kuntalaiset valitsevat valtuuston käyttämään kunnan ylintä päätösvaltaa⁵⁸. Tämä edustuksellinen ulottuvuus on kiistatta itsehallinnon keskeinen osa, mutta se on kuitenkin vain yksi puoli laajemmasta kokonaisuudesta. Kunnallinen itsehallinto ei perustu äänioikeuteen, vaan nimenomaan asukkuuteen⁵⁹. Erottelu on merkityksellinen, koska siinä missä äänioikeus on ikään sidottu oikeus, on asukkuus tosiasiallinen, jatkuva suhde yksilön ja hänen kotikuntansa välillä.

Kuntalain mukaan kunnan asukas on henkilö, jonka kotikunta on kyseinen kunta kuntalaisissa tarkoitetulla tavalla (kuntalaki 3§)⁶⁰. Tähän määritelmään ei sisälly ikäraja, joten lapsi, jonka kotikunta jokin kunta on, on täysmääräisesti kunnan asukas, ei ainoastaan toimijaksi myöhemmin kasvava henkilö⁶¹. Siksi lähtökohtaisesti kaikki asukkaalle säädettyt oikeudet ja kunnan velvollisuudet asukkaita kohtaan koskevat myös lapsia. Kunnalla on siten velvollisuus huomioida lapset asukkainaan päätöksenteossaan, ei pelkästään

⁵⁵ Saraviita, 2011, s. 146.

⁵⁶ Saraviita, 2011, s. 198.

⁵⁷ Harjula & Prättälä, 2019, s. 51–52.

⁵⁸ Heuru, Mennola & Rynnänen, 2011, s. 60.

⁵⁹ Heuru, Mennola & Rynnänen, 2011, s. 48.

⁶⁰ Virallinen määritelmä on osa kotikuntalakia 201/1994.

⁶¹ Nieminen, 2010, s. 29.

palveluiden ja päätösten kohteina, vaan myös itsehallintoyhteisön jäsenenä, joiden näkemyksillä tulisi olla itsenäistä painoarvoa⁶².

Lapsen asema kunnan asukkaana saa erityistä merkitystä, kun tarkastellaan heidän suhdettaan kunnan palveluihin⁶³. Lapset ovat kunnan palveluiden intensiivisimpiä käyttäjiä. Varhaiskasvatus, perusopetus, koulukuljetus, nuorisopalvelut ja monet muut kunnan järjestämät palvelut kohdistuvat joko suoraan tai välillisesti nimenomaan lapsiin⁶⁴. Tämä tosiasiallinen suhde kunnan toimintaan vahvistaa lasten oikeudellista intressiä osallistua näitä palveluja koskevaan päätöksentekoon.

Kuntalaissa valtuustolle asetettu velvollisuus huolehtia monipuolisista osallistumisen mahdollisuuksista koskee kaikkia asukkaita⁶⁵. Säännöksessä mainitaan nimenomaisesti palvelun käyttäjien mahdollisuus osallistua päätöksentekoon, mikä on lasten kannalta erityisen relevantti maininta.

Kunnallinen itsehallinto ei kuitenkaan yksin riitä takaamaan lasten äänen kuulumista, vaan sen tueksi tarvitaan konkreettisia osallistumisen rakenteita, kuten oppilaskuntia ja nuorisovaltuustoja, sekä muita vaikuttamiskanavia, jotka mahdollistavat lasten ja nuorten yleisen osallistumisen kunnan toimintaan. Näiden rakenteiden kautta itsehallinnon perusajatus, eli asukkaiden oikeus vaikuttaa omiin asioihinsa voi toteutua myös niiden asukasryhmien kohdalla, joilla ei ole äänioikeutta, mutta kuitenkin vahva ja välitön suhde kunnan toimintaan⁶⁶. Osallistumismuotoja suunniteltaessa on otettava huomioon eri ikäryhmien saavutettavuus, eikä ole aiheellista olettaa, että samat väylät toimivat niin lasten kuin vanhustenkin suhteen. Yhdenvertaisuudesta huolimatta on hyvä muistaa, että päätöksenteossa lapset ovat edelleen heikommassa asemassa.

⁶² Heuru, Mennola & Rynnänen, 2011, s. 55.

⁶³ Pajulammi, 2014, s. 349.

⁶⁴ Iivonen & Pollari, 2022, s. 10.

⁶⁵ Heuru, Mennola & Rynnänen, 2011, s. 216.

⁶⁶ Kuntaliitto, 2016.

3. Nuorisovaltuusto osallistumisoikeuden toteuttamismekanismina

3.1 Osallistumisoikeuden konkretisoituminen lainsäädännössä

Kuten aiemmin todettu, osallistumisoikeus rakentuu usealle eri sääntelytasolle⁶⁷. Yhdessä ne asettavat kunnalle velvollisuuden edistää lasten ja nuorten osallisuutta. Oikeuslähteiden hierarkiassa ylimpänä ovat kansainväliset ihmisoikeussopimukset sekä Suomen perustuslaki⁶⁸. Nämä oikeuslähteet määrittävät lapsen aseman suhteessa julkiseen valtaan, ja luovat vahvan perustan ja suunnan, jota täsmennetään ja tuodaan käytäntöön esimerkiksi nuorisolain ja kuntalain säännöksillä⁶⁹. Näiden säädösten kautta perusoikeudet muuttuvat konkreettisemmiksi velvoitteiksi ja rakenteiksi, kuten nuorisovaltuustoksi.

Alle 18-vuotiaiden, eli juridisesti lapsen asemassa olevien kohdalla osallistumisoikeuden toteuttaminen perustuu erityisesti kuntalain (410/2015) 26§:n mukaisiin vaikuttamistoimielimiin.⁷⁰ Voidaankin katsoa, että nuorisovaltuusto paikkaa sitä ”demokratiavajetta”, joka syntyy, kun nuori on jo ikänsä ja kehitystasonsa puolesta kykenevä osallistumaan yhteiskunnalliseen keskusteluun, mutta ei ole vielä saavuttanut äänioikeutta⁷¹.

3.1.1 Kuntalaki osallisuuden toteuttajana

Kuntalain 26 §:n 1 momentin mukaan kunnanhallituksen tulee nuorten osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksien turvaamiseksi asettaa nuorisovaltuusto tai muu vastaava nuorten vaikuttajaryhmä kuntaan, sekä huolehtia sen toimintaedellytyksistä. Rakenne pyrkii varmistamaan, että lasten ja nuorten ääni kuuluu kunnassa tavalla, joka vastaa

⁶⁷ Pajulammi, 2014, s. 153.

⁶⁸ Husa & Pohjolainen, 2014, s. 21.

⁶⁹ Valtioneuvoston kanslia, 2014, s. 12.

⁷⁰ Muukkonen, 2021, s. 5.

⁷¹ Iivonen & Pollari, 2022, s. 24.

demokratian periaatteita: nuoret oppivat vaikuttamaan ja samalla tuovat päätöksentekoon tietoa omista tarpeistaan.

Kuntalain 26§:n 2 momentin mukaisesti nuorisovaltuustolle tulee varata mahdollisuus osallistua kunnan eri toimialoja koskevien asioiden suunnitteluun, valmisteluun, toteuttamiseen ja seurantaan silloin, kun käsiteltävillä asioilla on merkitystä asukkaiden hyvinvoinnin kannalta. Tällaisia asioita voivat olla esimerkiksi koulutukseen, liikkumiseen tai elinympäristöön liittyvät kysymykset⁷². Säännöksen soveltamisala ei kuitenkaan rajoitu ainoastaan tällaisiin aihepiireihin, vaan nuorisovaltuustolle on annettava mahdollisuus vaikuttaa myös muihin sellaisiin asioihin, joita se itse arvioi lasten ja nuorten näkökulmasta merkittäviksi. Sääntely antaa nuorisovaltuustolle varsin laajan mahdollisuuden ottaa kantaa erilaisiin lasten ja nuorten kannalta merkityksellisiin asioihin, mitä voidaan pitää osallistumisoikeuden näkökulmasta merkittävänä etuna. Samalla se jättää kuitenkin myös paljon vastuuta ja velvollisuuksia, mikä saattaa huonosti organisoidussa rakenteessa tuntua vaikealta ja raskaalta. Pykälä edellyttää myös, että nuorisovaltuusto osallistuu kunnassa toteutettavan lasten ja nuorten kuulemisen sekä osallistumismahdollisuuksien kehittämiseen. Jotta kehittäminen on mahdollista, on kaupungin otettava aktiivista roolia yhteistyön järjestämisessä.

Kuntalain 27 §:n mukaan valtuuston on pidettävä huolta siitä, että kunnan asukkailla ja palvelujen käyttäjillä on edellytykset osallistua ja vaikuttaa kunnan toimintaan, koskien myös kunnassa asuvia ja palveluja käyttäviä lapsia ja nuoria⁷³. Uutta kuntalakia käsittelevässä hallituksen esityksessä todetaan, etteivät osallistumismahdollisuudet voi tosiasiallisesti toteutua, mikäli kunta ei ilmoita asian valmistelusta ja päätöksenteosta riittävällä tavalla, ja tarjoa osallistumisen kannalta tärkeitä tietoja.⁷⁴ Kunta on lähtökohtaisesti kaikessa toiminnassaan velvoitettu toimimaan läpinäkyvästi ja asukkaita informoivasti, mutta tällainen toiminta on lähes poikkeuksetta hallintoasian käsittelyyn liittyvien periaatteiden mukainen⁷⁵. Tiedonsaantioikeuden merkitys korostuu erityisesti

⁷² Harjula & Prättälä, 2019, s. 269.

⁷³ Mäntylä, 2011, s. 25.

⁷⁴ HE 268/2014 vp.

⁷⁵ Harjula & Prättälä, 2019, s. 105.

kunnallisessa päätöksenteossa, jossa nuorisovaltuuston tosiasiallinen osallistumismahdollisuus edellyttää, että valtuuston jäsenillä on riittävä käsitys vireillä olevista asioista.⁷⁶

Kuntalain 26 §:n mukaan nuorisovaltuusto tai vastaava nuorten vaikuttajaryhmä voidaan asettaa myös kuntien yhteiseksi. Säännös on käytännöllinen ratkaisu erityisesti pienille kunnille, joilla ei välttämättä ole resursseja järjestää toimivaa nuorisovaltuustoa itsenäisesti. Yhteinen rakenne voi olla perusteltu myös silloin, kun kunnat tekevät muutenkin tiivistä yhteistyötä ja käsiteltävät asiat koskevat useampaa kuntaa samanaikaisesti⁷⁷. Yhteiseen nuorisovaltuustoon liittyy kuitenkin myös jännitteitä suhteessa osallistumisoikeuden tarkoitukseen. Osallistumisoikeuden keskeinen sisältö on, että yksilöllä on mahdollisuus vaikuttaa nimenomaan omaa elinympäristöään koskevaan päätöksentekoon. Kun nuorisovaltuusto on useamman kunnan yhteinen, nuori osallistuu väistämättä myös muiden kuntien asioiden käsittelyyn, ja on tekemisissä sellaisten päättäjien kanssa, jotka eivät edusta hänen omaa kuntaansa. Tämä voi etäännyttää nuoren suhteen omaan kuntaansa ja heikentää osallistumisen merkityksellisyyden kokemusta. Osallistumisen motivaation ja vaikuttavuuden kannalta merkityksellisyyden kokemus on kuitenkin keskeistä. Nuoren tulee voida tunnistaa yhteys oman arkensa ja käsiteltävien asioiden välillä. Yhteinen nuorisovaltuusto voi myös laimentaa yksittäisen kunnan nuorten ääntä, jos useamman kunnan erityistarpeet kilpailevat jatkuvasti keskenään samassa päätöksenteossa.

Yhteinen nuorisovaltuusto voi siis olla hallinnollisesti käytännöllinen ja tarkoituksenmukainen ratkaisu, saattaa se käytännössä myös heikentää juuri sitä paikallista osallistumista, jonka toteuttamiseksi rakenne on alun perin luotu.

⁷⁶ Husa & Pohjolainen, 2014, s. 257.

⁷⁷ Muukkonen & Laakso, 2021, s. 8.

3.1.2 Nuorisolaki nuorten oikeuksien turvaajana

Nuorisolain tavoitteena on ensisijaisesti nuorten asema parantuminen osallisuuden ja vaikuttamismahdollisuuksien kautta⁷⁸. Tavoitteiden täytyminen vaatii jo aiemmin määritettyä yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa, mutta myös tukea muilta yhteiskunnan toimijoilta⁷⁹.

Nuorisolain pykälä 8 käsittelee kunnan vastuuta palveluiden ja mahdollisuuksien tuottajana, koska nuorisotyö ja -politiikka kuuluvat sen tehtäviin. Kunnan tulee pykälän mukaan luoda edellytyksiä nuorisotyölle ja -toiminnalle järjestämällä palveluita ja tiloja, mutta myös tukemalla nuorten kansalaistoimintaa⁸⁰. Kunnan vastuun käsittely koskee koko nuorisolain kattamaa toimintaa, ja pitää sisällään siten myös osallistamiseen liittyvät näkökulmat.

Varsinaista osallistumisoikeutta käsittelee nuorisolain 24§, jossa vahvistetaan kuntalain 26§ mukainen nuorisovaltuuston perustaminen. Sekä 26§:n 1. että 2. momentti viittaa suoraan nuorisolakiin. Tämä osoittaa, että ne on tarkoitettu toisiaan täydentäviksi. Nuorisolain 24§ määrittää, että kunnan sekä valtion viranomaisten tulee tarjota nuorille mahdollisuuksia osallistua ja vaikuttaa nuorisotyötä ja -politiikkaa koskevien asioiden käsittelyyn. Lapsen osallistumisoikeus ja kaikki sen toteutusmuodot kunnassa, kuten nuorisovaltuusto ovat paikallista nuorisopolitiikkaa, ja siten osa myös nuorisolain veloitetta. Pykälän mukaa on kuitenkin mahdollista myös ”varmistaa muulla tavoin, että nuoria kuullaan näissä sekä muissa heitä koskevissa asioissa.”

Nykyistä nuorisolakia (1285/2016) edeltäneessä hallituksen esityksessä kuvataan nuorten osallistumista koskevan sääntelyn kehitystä ennen lain kokonaisuudistusta⁸¹. Esityksen mukaan vuoden 2006 nuorisolain voimaantulon aikaa kunnilla ei ollut muita nimenomaisesti nuorten osallistumista ja kuulemista koskevia velvoittavia säännöksiä. Nuor-

⁷⁸ SiVM 12/2016 vp.

⁷⁹ SiVM 12/2016 vp.

⁸⁰ Mäntylä, 2011, s. 25.

⁸¹ HE 111/2016 vp.

ten kuuleminen toteutui käytännössä erilaisin paikallisin ratkaisuin, kuten nuorisovaltuustojen ja muiden vaikuttajaryhmien, sähköisten kuulemisjärjestelmien sekä koulujen osallistumisrakenteiden kautta. Sääntelyn arvioitiin osaltaan lisänneen nuorisovaltuustojen määrää ja vahvistaneen nuorten osallistumista kunnissa.

Tämän kehityksen katsottiin vaikuttaneen siihen, että nuorisovaltuustoista säädettiin nimenomaisesti kuntalaissa (410/2015)⁸². Kuntalain 26§ perusteluissa kuitenkin korostetaan, ettei nuorisovaltuusto yksin voi muodostaa nuorten ainoaa vaikuttamiskanavaa⁸³. Säännös täydentää kuntalain 22§, jossa kunnille asetetaan velvollisuus huolehtia kaikkien kuntalaisten monipuolisista osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksista. Samalla todetaan, että nuorisolaissa on edelleen tarpeen säätää lasten ja nuorten kuulemisesta laajemmin. Näin kuntalain ja nuorisolain sääntely muodostavat toisiaan täydentävän kokonaisuuden: kuntalaki turvaa nuorisovaltuuston aseman vaikuttajaryhmänä, kun taas nuorisolaki edistää muita alaikäisten kuulemisen ja osallistumisen muotoja kunnallisessa toiminnassa.

3.2 Nuorisovaltuuston oikeudellinen asema

Kuntalain sisältämät osallisuutta koskevat säännökset ovat muodoltaan hyvin avoimia.⁸⁴ Kuten todettu, laki velvoittaa kuntaa huolehtimaan osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksien edistämisestä, ja sen nimissä asettamaan nuorisovaltuuston tai vastaavan nuorten vaikuttamistoimielimen.⁸⁵ Sääntely ei kuitenkaan määritä yksityiskohtaisesti, millaisia toimivaltuuksia tai menettelyllisiä oikeuksia nuorisovaltuustolla tulee olla.⁸⁶ Lainsäädäntö ei myöskään sisällä yksityiskohtaisia säännöksiä nuorisovaltuuston kokoonpanosta, valintatavasta tai sisäisestä päätöksenteosta⁸⁷. Itse nuorisovaltuuston pe-

⁸² Harjula & Prättälä, 2019, s. 272.

⁸³ HE 268/2014 vp.

⁸⁴ Hakalehto, 2018, s. 92.

⁸⁵ Muukkonen & Laakso, 2021, s. 7.

⁸⁶ Hakalehto, 2018, s. 93.

⁸⁷ Harjula & Prättälä, 2019, s. 271.

rustamista koskevan säännöksen sanamuoto on kuitenkin velvoittava. Näin ollen nuorisovaltuuston perustaminen ei ole harkinnanvarainen ratkaisu, vaan laissa asetettu velvollisuus, jonka mukaan kunnan on toimittava.⁸⁸

Nuorisovaltuuston oikeudellinen asema määräytyy kunnassa keskeisesti hallintosäännön kautta. Hallintosääntö perustuu kuntalain velvoitteeseen (kuntalaki 90§). Hallintosääntö on kunnanvaltuuston hyväksymä, oikeudellisesti sitova sisäinen normi, jossa määritellään esimerkiksi kunnan toimielinrakenne ja toimivallan jakautuminen. Hallintosäännössä voidaan antaa määräyksiä myös nuorisovaltuuston asemasta, tehtävistä ja osallisuudesta osana kunnan päätöksentekoa.⁸⁹ Hallintosääntöä täydentää käytännössä nuorisovaltuuston toimintasääntö, jossa tarkennetaan yksityiskohtaisemmin toimielimen sisäinen toiminta, kuten kokouskäytännöt ja edustajien valinta⁹⁰.

Kuntalain toimielinjärjestelmässä kunnan päätösvaltaa käyttävät valtuusto, ja muut laissa ja hallintosäännössä määrätyt toimielimet (kuntalaki 14§ ja 30§). Nuorisovaltuusto ei ole kunnan toimielin samassa merkityksessä kuin valtuusto, hallitus tai lautakunnat.⁹¹ Nuorisovaltuustoa koskevassa sääntelyssä ei osoiteta sille minkäänlaista päätösvaltaa eikä muuta julkisen vallan käyttöön liittyvää toimivaltaa, kuten mahdollisuutta rahan käyttöön tai hallinnollisiin päätöksiin⁹². Nuorisovaltuustolla on kuitenkin erityinen toiminnallinen autonomia, joka erottaa sen muista lakisääteisistä vaikuttajatoimielimistä. Siinä missä vanhusneuvoston toimiala on lainsäädännössä (vanhuspalvelulaki 11§) kytketty nimenomaisesti ikääntyneen väestön elinolosuhteisiin ja palveluihin, ei lainsäätäjällä ole nuorisovaltuuston osalta asettanut vastaavaa asiasisällöllistä rajausta⁹³. Tämä jättää nuorisovaltuustolle merkittävää harkintavaltaa arvioida itsenäisesti, mitkä kunnan käsiteltävänä olevat asiat ovat lasten ja nuorten kannalta siinä määrin merkityk-

⁸⁸ Muukkonen & Laakso, 2021, s. 5.

⁸⁹ Harjula & Prättälä, 2019, s. 609–612.

⁹⁰ Kuntaliitto, 2016, s. 14.

⁹¹ Muukkonen & Laakso, 2021, s. 6.

⁹² Harjula & Prättälä, 2019, s. 270.

⁹³ Muukkonen & Laakso, 2021, s. 7.

sellisiä, että niihin vaikuttaminen on perusteltua. Tämä tulkintavapaus vahvistaa nuorisovaltuuston asemaa paitsi edustuksellisenä elimenä, mutta tietyllä tavalla myös itsenäisenä asiantuntijatahona.

Ei ole kuitenkaan vain nuorisovaltuuston tai yksittäisten edustajien velvollisuus tunnistaa lapsia koskevat asiat, vaan lopullinen vastuu on ensisijaisesti muilla, kunnan virallisilla toimielimillä ja niiden edustajilla⁹⁴.

Osallistumisoikeuden tosiasiallinen toteutuminen kulminoituu kysymykseen nuorisovaltuuston edustajien läsnäolo- ja puheoikeudesta kunnan toimielimissä, koska niiden kautta tiedon ja tilaisuuksien saaminen reaaliajassa helpottaa kannanottamista, vähentäen samalla erilliseen tiedonjakoon käytettyä työmäärää⁹⁵. Kuntalain esitöissä on nimenomaisesti annettu mahdollisuus määrätä näistä oikeuksista hallintosäännöllä, mikä muodostaa toisen keskeisen eron muihin vaikuttajatoimielimiin nähden. Oikeudellisesta näkökulmasta tällainen läsnäolo- ja puheoikeus eivät ole pelkkiä muodollisia oikeuksia, vaan ne on tarkoitettu turvaamaan nimenomaan lasten ja nuorten asemaa⁹⁶.

Nuorisovaltuuston oikeudellista asemaa rajoittavat kuitenkin viranomaistoiminnan salassapitosäännökset. Kuntalain esitöiden mukaan nuorten edustajien läsnäolo-oikeutta voidaan rajata silloin, kun käsitellään salassa pidettäviä asioita.⁹⁷ Tämä luo käytännön esteen, koska nuoret eivät välttämättä pääse vaikuttamaan asioihin, jotka ovat heidän kannaltaan tärkeitä, jos ne on luokiteltu luottamuksellisiksi.

Nuorisovaltuuston todellinen vaikutusvalta riippuu viime kädessä kunnan omasta hallintosäännöstä. Koska osallistumisoikeuden laajuus vaihtelee kunnittain paikallisen harkinnan mukaan, nuorten vaikuttamismahdollisuudet eivät toteudu valtakunnallisesti yhdenvertaisella tavalla⁹⁸. Nuorisovaltuusto on osa kunnan virallista organisaatiota, mutta sen asema ja oikeudet ovat riippuvaisia kunkin kunnan omista päätöksistä.

⁹⁴ Custodio, 2016, s. 57.

⁹⁵ Mäntylä, 2011, s. 26.

⁹⁶ Muukkonen & Laakso, 2021, s. 6.

⁹⁷ HE 268/2014 vp.

⁹⁸ Lahtinen, 2026, s. 132.

3.3 Kunnallinen harkintavalta ja sen vaikutukset

Kunnalle kuuluva velvollisuus edistää asukkaiden osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksia ei poista sitä, että kunnalla on laaja harkintavalta sen suhteen, millaisin ratkaisuin velvoite toteutetaan⁹⁹. Harkintavalta merkitsee oikeudellista liikkumavaraa useiden sallittujen vaihtoehtojen välillä¹⁰⁰. Osallistumisoikeuden toteuttaminen ei ole siten sidottu tiettyyn menettelyyn, vaan kunta voi valita erilaisia osallistumismekanismeja, kunhan ne täyttävät lain asettamat vähimmäisvaatimukset¹⁰¹. Harkintavalta ei ole rajatonta, koska perusoikeusmyönteisen tulkinnan vaatimus asettaa vaatimuksen perusoikeuksien toteutumiselle¹⁰².

Harkintavaltaa rajoittavat myös hallinnon yleiset oikeusperiaatteet, kuten yhdenvertaisuus ja suhteellisuus¹⁰³. Osallistumismuotojen järjestämisessä kunnan tulee kohdella asukkaita tasapuolisesti. Alaikäisten kohdalla tämä merkitsee, ettei heidän oikeutensa saa jäädä olennaisesti heikommaksi kuin muiden asukasryhmien ilman hyväksyttävää perustetta. Vaikka alaikäisiltä puuttuu äänioikeus, heidän perusoikeudellinen asemansa ei ole toissijainen. YK:n lapsen oikeuksien komitean yleiskommentin 12 mukaisesti ”Lasta on kuultava, jos käsiteltävänä oleva asia koskee lasta. Tätä perusehtoa on kunnioitettava ja tulkittava laajasti”¹⁰⁴.

Kunnallisen harkintavalan ja sääntelyn riittävyyden välinen suhde näkyy ennen kaikkea siinä, että sen heikko normatiivinen perusta jättää kunnille huomattavan liikkumavaran. Nuorisovaltuuston toiminta ja sen saamat oikeudet eivät määräydy suoraan laista, vaan konkretisoituu vasta kunnan omissa hallintosäännöissä, käytännöissä ja toimintakulttuurissa¹⁰⁵. Harkintavalta näkyy erityisen selvästi siinä, miten kunta kytkee nuorisovaltuuston osaksi päätöksentekoprosessejaan. Vaikka nuorisovaltuustolle on nimellisesti

⁹⁹ Husa & Pohjolainen, 2014, s. 231.

¹⁰⁰ Korte, 2020, s. 20.

¹⁰¹ Pajulammi, 2014, s. 349–350.

¹⁰² Husa & Pohjolainen, 2014, s. 138.

¹⁰³ Mäenpää, 2023, s.

¹⁰⁴ Toivonen, 2017, s. 122.

¹⁰⁵ Harjula & Prättälä, 2019, s. 271.

turvattu mahdollisuus osallistua suunnitteluun, valmisteluun ja seurantaan, jää kunnan päätettäväksi, missä vaiheessa, ja millä tavoin tämä osallistuminen toteutetaan. Kunta voi esimerkiksi avata nuorille mahdollisuuden vaikuttaa jo valmistelun alkuvaiheessa, jolloin heidän näkemyksillään voi olla todellista painoarvoa päätöksenteon kulkuun ja toteutumiseen. Vaihtoehtoisesti osallistuminen voidaan rajata lausuntoluonteiseksi tai jälkikäteiseksi, jolloin vaikutus voi jäädä muodolliseksi¹⁰⁶. Harkintavalta ja sen asianmukainen käyttö kohdistuu siis suoraan siihen, onko kyse aidosta vaikuttamisesta vai pieni-muotoisemmasta osallistamisesta.

Koska kunnalla ei ole velvollisuutta liittää nuorisovaltuustoa tai sen edustajia osaksi muita toimielimiä esimerkiksi tarjoamalla heille läsnäolo- tai puheoikeutta, myös vaikutuskanavien vahvuus riippuu kunnan omista valinnoista. Jos tällaisia oikeuksia ei anneta hallintosäännössä, nuorisovaltuuston osallistuminen ei perustu selkeisiin ja ennakoitaviin menettelyihin, vaan jää pitkälti muiden toimielinten harkintaan. Tällöin esimerkiksi valtuuston tai lautakuntien vastuulle jää päättää, missä tilanteissa nuorten näkemyksiä pyydetään ja milloin heidät kutsutaan mukaan keskusteluun.

Kunnille annettu harkintavalta voi johtaa huomattaviin eroihin kuntien välillä¹⁰⁷. Kunnissa, joissa nuorten osallistumista tuetaan aktiivisesti, nuorisovaltuustolla voi olla vaikiintunut ja vaikuttava rooli päätöksenteon eri vaiheissa.

Eduskunnan apulaisoikeusasiamies on ratkaisussaan AOA 6196/2017¹⁰⁸ arvioinut lasten kuulemista koulujen työ- ja loma-aikoja koskevassa kunnallisessa päätöksenteossa. Ratkaisussa tarkasteltiin sitä, oliko lapsille varattu tosiasiallinen mahdollisuus tulla kuulluksi heitä koskevassa asiassa. Selvityksen mukaan kunta oli pyytänyt lausuntoa nuorisovaltuustolta. Apulaisoikeusasiamies kuitenkin korosti, että lasten osallistumisoikeuden toteutuminen ei välttämättä täyty, mikäli kuuleminen rajoittuu pelkästään tällaisiin edustuksellisiin toimielimiin. Päätöksessä todettiin, että lapsille tulisi järjestää mahdollisuus esittää näkemyksiään mahdollisimman laajasti heitä koskevissa asioissa, liittyen erityisesti YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen 12 artiklassa turvattuun oikeuteen tulla kuulluksi. Ratkaisu osoittaa, että vaikka nuorisovaltuusto voi toimia yhtenä lasten osallistumiskanavana kunnallisessa päätöksenteossa, sen kuuleminen ei yksinään välttämättä riitä turvaamaan kaikkien lasten osallistumisoikeuden toteutumista.¹⁰⁹

¹⁰⁶ Custodio, 2016, s. 60.

¹⁰⁷ Korte, 2020, s. 27.

¹⁰⁸ kts. myös AOA 6195/2017.

¹⁰⁹ AOA 6196/2017.

Ratkaisusta voidaan päätellä, että osallistumisoikeuden toteutumisen arviointi kohdistuu siihen, missä määrin valittu kuulemismenettely tavoittaa päätöksen kohteena olevan lapsijoukon. Vaikka nuorisovaltuusto on vakiintunut osallistumiskanava, sen edustuksellisen rakenteen vuoksi se ei välttämättä saavuta kaikkia niitä lapsia, joita asia koskee, edes silloin, kun toiminta on kaikin puolin onnistunutta ja avointa.

Kunnan harkintavalta ulottuu esimerkiksi nuorisovaltuuston ikärajojen asettamiseen, koska lainsäädäntö ei niitä aseta. Nuorisovaltuusto voidaan hahmottaa kahdella tavalla, joko nimenomaan alle 18-vuotiaiden osallistumiskanavana, tai laajemmin kaikkien nuorten, eli jopa 29-vuotiaiden osallistumismekanismina. Ikäraajakysymys konkretisoituu lapsen osallistumisoikeuden kannalta nimenomaan silloin, kun jäseneksi hyväksytään myös täysi-ikäisiä. Kunnan harkintavalta mahdollistaa tällaisen ratkaisun, mutta se voi vaikuttaa myös negatiivisesti lapsen oikeuteen saada äänensä kuuluviin ja etunsa huomioiksi. Jos nuorisovaltuuston sisällä esiintyy intressiristiriitoja eri ikäryhmien välillä, tai jos täysi-ikäisten suurempi kokemus ja resurssit painottavat heidän näkemyksiään, voi tämä heikentää lasten mahdollisuuksia ilmaista omia näkemyksiään. Kunnalla on harkintavaltaa myös alaikärajan suhteen. Liian korkea alaikäraja sulkee nuorimmat lapset instituution ulkopuolelle siitä huolimatta, että kunnan päätökset koskevat yhtä lailla heitä. Koska YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen artikla 12 ei aseta ikäkynnystä osallistumisoikeudelle, vaan edellyttää lapsen kypsyiden ja kehitystason huomioimista, kunnan on perusteltavissa rajoissa huolehdittava siitä, että osallistumisrakenne tavoittaa myös nuorimmat ikäryhmät¹¹⁰.

On toivottavaa, ettei osallistumisoikeutta edistävä taho, tässä tapauksessa kunta, luotuurhaan ikärajoitteita osallistumiselle¹¹¹. Lapsen kehitys vaihtelee suuresti, jonka vuoksi yksilöllinen arviointi on aina tarpeellista, mutta usein sitä ei voida ottaa huomioon, kun kyseessä on tutkielman mukainen julkinen rakenne. Lapsen kehitystason arvioiminen on muissakin tilanteissa hyvin vaikeaa. Arviointia voidaan kuitenkin tehdä sekä yksilöllisesti, että ryhmänä. YK:n lapsen oikeuksien komitean yleiskommentti 12 kehottaa sopimus-

¹¹⁰ Toivonen, 2017, s. 145.

¹¹¹ Hakalehto-Wainio & Nieminen, 2013, s. 41.

valtioita käsittelemään lapsia mahdollisuuksien mukaan ryhminä, jolloin näkemykset ilmaistaan kollektiivisesti. Ryhmiä voivat muodostaa perheet, tietyn alueen asukkaat tai kouluryhmät. Nuorisovaltuustoa koskevinä ryhminä voidaan nähdä itse valtuuston lisäksi esimerkiksi koulut, joiden sisällä äänestäminen tai muu edustajien valinta tapahtuu.¹¹² Ikärajoja asettaessa ja toimintasääntöä laatiessa kunta on arvioinut soveltuvia ikäryhmiä edellä mainittujen ryhmittymien kokonaisvaltaisella arvioinnilla.

¹¹² YK:n lapsen oikeuksien komitean yleiskommentti nro 12.

4. Johtopäätökset

Tutkimuksessa tarkasteltiin sitä, miten nuorisovaltuustoa koskeva sääntely jäsentää lapsen osallistumisoikeuden toteutumista kunnallisessa päätöksenteossa. Tarkastelu eteni kansainvälisestä normiperustasta kansalliseen sääntelyyn, ja siitä kuntatason rakenteisiin, kuten nuorisovaltuuston oikeudelliseen asemaan ja kunnan harkintavallan vaikutuksesta siihen. Näin muodostui kokonaiskuva siitä, miten osallistumisoikeus rakentuu eri normitasojen välisessä vuorovaikutuksessa. Tarkastelun perusteella sääntely näyttyy kokonaisuutena varsin johdonmukaisena. Osallistumisoikeuden keskeinen sisältö säilyy sääntelyn eri tasoilla pitkälti samankaltaisena: lapselle on varattava mahdollisuus osallistua ja tulla kuulluksi häntä koskevassa päätöksenteossa.

Nuorisovaltuustoa koskeva sääntely jäsentää lapsen osallistumisoikeuden kunnallisessa päätöksenteossa rakenteellisesti tunnistettuna ja velvoitettuna, mutta sisällöltään avoimena oikeutena. Kuntalain säädös 26§ tarjoaa lapsille osallistumisoikeuden kannalta merkityksellisiä oikeuksia todetessaan, että nuorisovaltuustolle on annettava mahdollisuus osallistua suunnitteluun, valmisteluun, toteutukseen ja seurantaan. Todelliseen osallistamiseen ja sen järjestämiseen ei kuitenkaan aseteta muita vaatimuksia tai menettelyjä. Kunnan harkintavallalla on suuri merkitys toiminnan järjestämisessä, ja se saattaa vaikuttaa mahdollisuuksien tosiasialliseen toteutumiseen ja sen muotoon.

Tutkimus osoitti myös, että rakenteelliset kysymykset, kuten täysi-ikäisten jäsenten hyväksyminen voi vaikuttaa negatiivisesti nuorisovaltuuston kykyyn toteuttaa nimenomaan lapsen osallistumisoikeutta. Myös kuntien yhteiset nuorisovaltuustot saattavat heikentävät rakenteen tavoitteiden toteutumista. Kuntakohtaiset erot toimintatavoissa ja vaikutusmahdollisuuksissa voivat asettaa lapset eriarvoiseen asemaan.

Tutkielman perusteella nuorisovaltuuston osallistumisoikeuden toteutuminen rakentuu osittain sen varaan, että nuorisovaltuusto kykenee itse tunnistamaan lasten ja nuorten kannalta merkityksellisiä asioita kunnallisessa päätöksenteossa. Koska sääntely ei yksityiskohtaisemmin määritä niitä menettelyjä, joiden kautta nuorisovaltuusto saatetaan

tietoiseksi käsiteltävistä asioista, edellyttää osallistumisoikeuden käyttäminen nuorisovaltuustolta kykyä seurata päätöksentekoa ja tunnistaa siihen liittyviä osallistumismahdollisuuksia. Tässä suhteessa lapsille ja nuorille jää varsin paljon vastuuta omien osallistumisoikeuksien toteuttamisesta.

Tämä korostaa kunnan avoimuuden ja tiedonantovelvollisuuden merkitystä. Vaikka nuorisovaltuustolla on mahdollisuus ottaa kantaa myös oma-aloitteisesti, mahdollisuuden tosiasiallinen hyödyntäminen edellyttää, että päätöksentekoprosessit ja osallistumiskanavat ovat riittävän läpinäkyviä ja saavutettavia. Muuten osallistumisoikeuden käyttäminen voi jäädä riippuvaiseksi siitä, kykeneekö nuorisovaltuusto itse tunnistamaan sekä itseään koskevan asian että sen väylän, jonka kautta osallistuminen on mahdollista.

Nuorisovaltuuston merkitys lapsen osallistumisoikeuden toteutumisessa on ensisijainen. Se on keskeisin kanava, joka takaa lapsille ja nuorille aidon mahdollisuuden vaikuttaa heitä koskeviin asioihin. Kunnallisessa päätöksenteossa nuorisovaltuuston tärkeys korostuu sen vakiintuneen aseman vuoksi. Se kytkee lapsen oikeuden tulla kuulluksi suoraan asioiden valmisteluun ja seuraamiseen. Voidaan todeta, että nuorisovaltuusto on osallistumisoikeuden toteutumisen kannalta välttämätön elin, joka antaa lapsen äänelle tosiasiallista merkitystä ja painoarvoa kunnan toiminnassa.

Kokonaisuutena tutkielma osoittaa, että nuorisovaltuustoa koskeva sääntely rakentaa lapsen osallistumisoikeudelle vahvan oikeudellisen ja rakenteellisen perustan kunnallisessa päätöksenteossa. Sääntely kuitenkin painottuu osallistumismahdollisuuksien nimelliseen turvaamiseen, kun taas osallistumisen muoto, vaikuttavuus ja sisältö jäävät osittain avoimiksi. Tästä syystä osallistumisoikeuden tosiasiallinen toteutuminen riippuu merkittävästi siitä, miten kunta järjestää nuorisovaltuuston aseman, huolehtii tiedottamisesta ja avoimuudesta, ja mahdollistaa siten lasten ja nuorten osallistumisen käytännössä muiden päätöksenteon rakenteiden sisällä.

Lähteet

Custodio, I. (2016). Lapsivaikutusten arviointi – hyvistä aikeista toiminnaksi. Nuorisotutkimus 34.

Gretschel, A. & Kiilakoski, T. (2007). Lasten ja nuorten kunta. Nuorisotutkimusseura: nuorisotutkimusverkosto.

livonen, E. & Pollari, K. (2022). Lapsivaikutusten arvioinnilla parempia päätöksiä kunnassa. Valtioneuvoston kanslian julkaisuja. Saatavilla: <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-378-4>

Hakalehto, S. (2018). Lapsioikeuden perusteet. Alma talent.

Hakalehto-Wainio, S. & Nimiten, L. (2013). Lapsioikeus murroksessa. Lakimiesliiton kustannus.

Harjula, H. & Prättälä, K. (2023). Kuntalaki: Tausta ja tulkinnat. Alma talent.

Heuru, K., Mennola, E. & Rynnäen, A. (2011). Kunta. Kunnallisen itsehallinnon perusteet. Tampereen yliopisto.

Hirvelä, P. & Heikkilä, S. (2017). Ihmisoikeudet – Käsikirja EIT:n oikeuskäytäntöön. Alma talent.

Hirvonen, A. (2011). Mitkä menetit? Opas oikeustieteen metodologiaan. Yleisen oikeustieteen julkaisuja 17.

Husa, J. & Pohjolainen, T. (2014). Julkisen vallan oikeudelliset perusteet: johdatus julkis-oikeuteen. Talentum.

Korte, A. (2020). Kunnan toimivalta ja harkintavalta yleisellä ja erityisellä toimialalla. Karolia-ammattikorkeakoulu.

Kuntaliitto. (2016). Ohjeita nuorisovaltuuston perustamiseen ja toimintasäännön laatimiseen. Kuntaliiton verkkojulkaisu. Saatavilla:

<https://nuva.fi/wp-content/uploads/2022/10/Nuva-kuntalakiohjeistus-ebook.pdf>

Kuntaliitto. (2022, 14. kesäkuuta). Vaikuttamistoimielimillä merkittävä rooli sekä kunnissa että hyvinvointialueilla. Saatavilla: <https://www.kuntaliitto.fi/ajankoh-taista/2022/vaikuttamistoimielimilla-merkittava-rooli-seka-kunnissa-etta-hyvinvointi-alueilla>

Kuntaliitto. (2026, 24. maaliskuuta). Kuntalaki ja kunnan hallintosääntö.

Lahtinen, M. (2026). Lapset yhteiskunnallisen osallisuusosoikeuden sivullisia valtakunnallisen päätöksenteon valmistelussa. Helsingin yliopisto.

Lapsiasiavaltuutettu. (n.d.). YK:n lapsen oikeuksien komitea. Haettu 6.4.2026 osoitteesta <https://lapsiasia.fi/lapsen-oikeuksien-komitea>

Muukkonen, M. & Laakso, M. (2021). Vaikuttamistoimielimistä sekä niitä koskevan sääntelyn toteutuksesta Pohjois-Karjalan maakunnassa. Asiantuntija-artikkeli, Edilex.

Mäntylä, N. (2011). Lasten ja nuorten osallistumisen oikeudelliset ongelmat. Teoksessa Mäntylä, N. (toim.), lapset ja nuoret yhteiskunnan toimijoina (s.21–33). Vaasan Yliopisto. Saatavilla: <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-476-379-0>

Mäenpää, O. (2023). Hallinto-oikeus. Alma insights.

Nieminen, L. (2010). Lasten ja nuorten tutkimus: oikeudellinen tarkastelu. Teoksessa Vehkalahti, K., Rutanen, N., Pösö, T. & Lagstöm, H. Lasten ja nuorten tutkimuksen etiikka.

Oikarinen, T., Voutilainen, T., Mutanen, A., & Muukkonen, M. (2018). Kunnallinen itsehallinto valtion puristuksessa. Kaks-kunnallisan kehittämissäätö.

Oikeusministeriö. (n.d.). Perus- ja ihmisoikeudet. Saatavilla: <https://oikeusministerio.fi/perus-ja-ihmisoikeudet>

Pajulammi, H. (2014). Lapsi, oikeus ja osallisuus. Talentum.

Saraviita, I. (2011). Perustuslaki. Talentum.

Toivonen, V-M. (2017). Lapsen oikeudet ja oikeusturva- lastensuojeluasiat hallintotuo-mioistuimissa. Alma talent.

Valtioneuvoston kanslia (2014). Toteutuvatko lasten ja nuorten osallistumisoikeudet Suomessa? Valtioneuvoston selvitys. Saatavilla: <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-259-352-8>

YK:n lapsen oikeuksien komitea. Yleiskommentti nro 12 (2009): Lapsen oikeus tulla kuuluksi (CRC/C/GC/12). Epävirallinen suomenkielinen käännös. Lapsiasiavaltuutetun toimisto. Saatavilla: https://lapsiasia.fi/documents/25250457/37288006/CRC_C_GC_12_julkaisu.pdf

YK:n lapsen oikeuksien komitea. Yleiskommentti nro 14 (2013): lapsen oikeudesta saada etunsa otetuksi ensisijaisesti huomioon. Epävirallinen suomenkielinen käännös. Lapsiasiavaltuutetun toimisto. Saatavilla: https://lapsiasia.fi/documents/25250457/37288006/CRC_C_GC_14_julkaisu.pdf/c9407429-51cc-308e-a490-dff4d8ef0087?t=1465381208000

Virallislähteet

AOA 6195/2017. Lapsen kuuleminen koulun loma-ajoista. Eduskunnan oikeusasiamiehen ratkaisu 22.12.2017.

AOA 6196/2017. Lapsen kuuleminen koulun loma-ajoista. Eduskunnan oikeusasiamiehen ratkaisu 23.1.2018.

HE 268/2014 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle kuntalaiksi.

HE 111/2016 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle nuorisolaiksi.

SiVM 12/2016 vp. Sivistysvaliokunnan mietintö hallituksen esityksestä nuorisolaiksi.